

Mr. A.J.C. Maas Geesteranus
Heer van Zuid-Scharwoude

Nu de keuze van de locatie voor het familieweekend 1997 is gevallen op Geestmerambacht en Noord-Scharwoude is het de moeite waard om eens wat aandacht te schenken aan A.J.C. Maas Geesteranus (1805-1871), die zich Heer van Zuid-Scharwoude noemde.

Hoe kwam hij aan de titel en wat hield die in? Ons eigen familie-archief geeft hier geen antwoorden op, maar een bezoek aan het Regionaal Archief van Alkmaar bracht meer helderheid in de zaak.

Adriaan Jan Cornelis Maas werd geboren in 1805 in Delft als derde zoon van Pieter Maas (Ruitenpiet) en Wilhelmina Susanna Geesteranus. Op grond van het Koninklijk Besluit van 13 september 1843, waarin het verzoek tot samenvoeging van de twee familienamen werd ingewilligd, mocht hij sindsdien, evenals zijn broers, de naam Maas Geesteranus voeren.

A.J.C. groeide op in Delft en studeerde in Utrecht waar hij de graad van meester in de rechten behaalde op 4 december 1827.

Hij trad in dienst bij de Mobiele Noordhollandse Schutterij en nam deel aan de schermutselingen in de Zuidelijke Nederlanden die vooraf gingen aan de 10-daagse veldtocht en de uiteindelijke afscheiding van de staat België. Door een plaatsvervanger te regelen kon hij de militaire dienst verlaten om een functie in Alkmaar te aanvaarden als surnumerair Domeinen en Wegen (maart 1830). In oktober 1833 volgde zijn benoeming tot substituut officier aan de rechtbank te Alkmaar en in november 1836 tot rechter aldaar. .

Een belangrijke gebeurtenis voor A.J.C. was zijn huwelijk met jonkvrouw Catherina Anna Caan, dochter van de invloedrijke staatsraad jhr. Hendrik Johan Caan en Margaretha van Hoogstraten. Het aanzien en vermogen van zijn schoonfamilie zal A.J.C. zeker geholpen hebben in zijn verdere loopbaan. Tijdens het huwelijksdiner op 14 maart 1834 waren ondermeer aanwezig de burgemeester van Voorburg, de minister van Justitie en graaf Van der Duyn van Maasdam, die samen met Van Hogendorp en Van Limburg Stirum het Driemanschap had gevormd, dat de nationale bevrijdingsactie voorbereidde, waaruit de overkomst uit Engeland van de erfprins Willem, later koning Willem I, resulteerde.

Wat betreft A.J.C. zal ik me hier verder beperken tot zijn hoedanigheid als heer van Zuid-Scharwoude.

In de middeleeuwen was een (lands)heerlijkheid een gebied, meestal door een graaf geschonken, waarover door de ontvanger overheidsgezag werd uitgeoefend krachtens eigen recht (dus niet als ambtenaar).

Van een ambachtsheerlijkheid sprak men wanneer de heer alleen jurisdictie had over civiele en kleine strafzaken, dus geen 'halszaken'. Naast de rechtspraak had hij ook meestal rechten op het gebied van wetgeving, bestuur en zakelijke rechten, zoals het innen van tienden jacht- en visrechten, recht van veer, recht op hand- en spandiensten, etc.

De Staatsregeling van 1798 maakte in Nederland een eind aan het bestaan der heerlijkheden. De zakelijke rechten werden door de Staatsregeling echter niet afgeschaft. Dat betekende, dat men de titel Bog in de naam mocht voeren, tienden mocht innen of jacht- of visrecht mocht uitoefenen. Uiteindelijk zijn ook deze zaken in 1907 bij wet afgeschaft.

De heerlijkheid Zuid-Scharwoude werd in het jaar 1730 uit de Grafelijkheidsdomeinen (voor 19.100 gulden) verkocht aan Jacob Mispelblom Beijer, Raad in de vroedschap van Schiedam. In 1757 ging de titel over op zijn zoon Jan Jacob Mispelboom Beijer.

Na 1798 was de titel niet meer erfelijk en we zien dan ook dat in 1810 de heerlijkheid via een openbare verkoping werd verkocht aan mr. Walraven Willem Noodt: vrederechter te Franeker. Van deze laatste nu koopt A.J.C. op 24 april 1834 (voor 9900 gulden) titel en rechten van de heerlijkheid.

Het is waarschijnlijk dat Walraven Willem Noodt familie was van Alida Sophia Geesteranus-Noodt, schoonmoeder van onze stamvader Pieter Maas en Adam Carel Noodt, de eerste echtgenoot van Petronella Georgetta Geesteranus. Via deze familiebanden heeft A.J.C. waarschijnlijk Willem Walraven leren kennen.

Naast de titel verkreeg A.J.C. ook het recht om jaarlijks voor het bedrag van f 535,88 aan warmoes- en schooltienden te innen. Welke andere rechten er nog meer aan verbonden waren weten we niet, want de notariële acte vermeldt niet meer dan : 'en voorts al zoodanige andere en verdere regten en inkomsten als thans aan dezelve ambachtsheerlijkheid verknocht zijn en de heer comparant verkoper bezeten en uitgeoefend heeft geene daarvan hoeook genaamd uitgezonderd'.

Het gebied van Zuid-Scharwoude behoort tot de Geestmeraambacht polder en grenst aan de Heer Hugowaard polder. Het is betrekkelijk klein (na. 3 bij 1,5 km) en ingeklemd tussen Broek op Langedijk en Noord-Scharwoude. Tezamen met deze dorpen en Oudkarspel behoort de bevolking tot de Langedijkers, die door de eeuwen heen strijd tegen het water hebben moeten voeren. In de tijd van A.J.C. woonde er ca. 500 mensen.

A.J.C. bezat meerdere stukken grond in Noord-Holland en was betrokken bij het bestuur van de waterschappen doormiddel van zijn functies als hoofdingeland van de Heer Hugowaard polder en de Anna Paulowna polder.

Na de dood van A.J.C. in 1871 erfde Hendrik Gerard Johan Maas Geesteranus (1837-1894, ritmeester der huzaren) de titel en in 1894 ging deze over op Adriaan Jan Cornelis Maas Geesteranus (1862-1947, wethouder te Heiloo). Niet bekend is of bij zijn dood in 1947 de titel is geerfd door zijn zoon mr. Hendrik Gerard Johan Maas Geesteranus (1894-1966), beter bekend als Henry Parijs.

Bijlage : detailkaart van Zuid-Scharwoude en omgeving, 1895

G.A. Maas Geesteranus
Lisse, juni 1997

Schaal van 25000.

probleme-maatstaf 1895



Schaal van 5000 Meters.

1895

5000 Meters.

5000 4000 3000 2000 1000 0

geop. techn. dienst